

Пайдалуу кендер жергиликтүү өз алдынча башкаруунун бюджетин толуктоо булагы катары

Сентябрь 2014-ж.

“Элдин үнү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоору Швейцария Өкмөтү тарабынан
Улуу Британиянын Эл аралык өнүктүрүү министрлиги менен өнөктөштүктө каржыланып, Өнүктүрүү саясат институту тарабынан ишке ашырылат

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in the Kyrgyz Republic
Кыргыз Республикасындагы Швейцариянын Элчилиги
Посольство Швейцарии в Кыргызской Республике

Department
for International
Development

UKaid
from the British people

ӨНҮКТҮРҮҮ САЯСАТ ИНСТИТУТУ
ИНСТИТУТ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ
DEVELOPMENT POLICY INSTITUTE

Пайдалуу кендер жергиликтүү өз алдынча башкаруунун бюджетин толуктоо булагы катары

Сентябрь 2014-ж.

“Эддин үнү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоору Швейцария Өкмөтү тарабынан
Улуу Британиянын Эл аралык өнүктүрүү министрлиги менен өнөктөштүктө каржыланып, Өнүктүрүү саясат институту тарабынан ишке ашырылат

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in the Kyrgyz Republic
Кыргыз Республикасындагы Швейцариянын Элчилиги
Посольство Швейцарии в Кыргызской Республике

Department
for International
Development

UKaid
from the British people

ӨНҮКТҮРҮҮ САЯСАТ ИНСТИТУТУ
ИНСТИТУТ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ
DEVELOPMENT POLICY INSTITUTE

УДК 336
ББК 65.9 (2)26
П95

Кыргыз Республикасынын финансы министринин орун басары, доцент, э.и.к. **Кожошев А.О.** жалпы редакциясынын астында.

Түзүүчү: **Тюлюндиева Н.М.**, “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоорунун бюджеттер аралык мамилелер боюнча адиси

Рецензент: **Турдумамбетова Э.Д.**, э.и.к., КР Финансы министрлигинин Окуу борборунун окуу бөлүмүнүн башчысы.

П 95 Пайдалуу кендер ЖӨБ бюджетин толуктоонун булагы катары. Өнүктүрүү саясат институту. Тренингдин материалдары. – Б.: 2014.- 34 б.

ISBN 9967-23-143-2

Басылмада Кыргыз Республикасындагы пайдалуу кендерди чалгындоодон, казып алуудан жана иштетүүдөн жергиликтүү бюджеттерге түшкөн салыктык жана салыктык эмес кирешелердин мазмуну камтылган. Ченемдик жоболор Кыргызстандын мисалындагы практикалык мисалдар менен толукталды. Биринчи кезекте жер казынасын пайдалануу үчүн салык (роялти) көрсөтүлгөн. Жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө чегеримдер жана жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөм өндүү салыктык эмес төлөмдөрдүн жаңы түрлөрү ачыкталган.

Ушул материалдар жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлдөрүн, биринчи кезекте каржылык-экономикалык маселелер боюнча адистерди окутуунун жүрүшүндө колдонуу үчүн сунушталат.

Тренингдин материалдары Швейцария Өкмөтү тарабынан Улуу Британиянын Эл аралык өнүктүрүү боюнча министрлиги менен өнөктөштүктө каржылаган “Элдин үнү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоорунун алкагында иштелип чыкты. Практикалык мисалдардын бир бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Геология жана минералдык ресурстар боюнча мамлекеттик агенттик кичи пейилдик менен берди.

Жарыялоонун текстин жарым-жартылай колдонгондо же көчүрүп баскан учурда баштапкы булакка шилтеме жасоо зарыл.

T 0605010204-05

УДК 336
ББК 65.9 (2)26

ISBN 9967-23-143-2

© Өнүктүрүү саясат институту, Бишкек

МАЗМУНУ

Кириш сөз.....	4
Жер казынасын пайдалангандык үчүн салык (роялти).....	5
Роялтини эсептөөнүн мисалдары.....	7
Жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө чегеримдер.....	9
Чегеримдерди эсептөөнүн мисалдары.....	10
Жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөм.....	12
Лицензияны кармоо үчүн төлөмдөрдүн мисалдары.....	14
Жер казынасын пайдалануудан түшкөн кирешени божомолдоонун усулдары.....	18
1-тиркеме.....	20
2-тиркеме.....	22
3-тиркеме.....	25

КИРИШ СӨЗ

Пайдалуу казындылардын кендери бар райондор жергиликтүү да, чет өлкөлүк да инвесторлордун кызыгуусун жаратып, алар кендерди изилдөөгө жана иштетүүгө ынтызар. Анткен менен көптөгөн кендерде инвесторлордун пайдалуу казындыларды геологиялык чалгындоого, иштетүүгө (казып алууга) багытталган аракеттерине жергиликтүү тургундар каршы чыгып келишет.

2012-жылы жана 2013-жылдын биринчи жарымында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жер казынасы чөйрөсүн жөнгө салган ченемдик-укуктук базага олуттуу өзгөртүүлөрдү киргизди. Жаңы тартип мамлекет колдонгон жөнгө салчу механизмдерге да, бул чөйрөдө иш алып барган ишкерлерге салык салуунун эрежелерине да тийиштүү болду.

Биринчи кезекте “Жер казынасы жөнүндө” жаңы Мыйзамдын кабыл алынганын белгилей кетүү керек. Ошондой эле Салык кодексине, Жер кодексине, “Салыктык эмес төлөмдөр жөнүндө” КР Мыйзамына өзгөртүүлөр киргизилди. Бул өзгөртүүлөрдүн баары түпкүлүгүндө жер казынасын пайдалануунун ачык жана айкын системасын камсыздоо, жергиликтүү бюджеттерге милдеттүү чегерүүлөрдүн жаңы түрлөрүн киргизүү максатын көздөйт. Мыйзамдарды жана мыйзам алдындагы акттарды жөнгө салган жана аларды өнүктүргөн онго жакын түрдүү жоболор кабыл алынган.

2012-жылдын 9-августундагы №160 “Жер казынасы жөнүндө” КР Мыйзамы жер казынасын пайдалануу чөйрөсүн реформалоо максатындагы мыйзам долбоорлордун биринчи пакетине кирет. Лицензияны кармоо үчүн жергиликтүү бюджеттерге түшкөн акыны киргизүү мыйзамдагы негизги жаңылыктардын катарында турат.

2012-жылы инвесторлордун ишине карата жергиликтүү калктын кызыгуусун арттыруу үчүн милдеттүү төлөмдүн дагы бир жаңы түрү киргизилген. Аны жер казынасын пайдалануучу пайдалуу кендерди иштетүүдөн алынган кирешеден 2 пайыз көлөмүндө жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө жиберет. Андан кийин салык салынган пайдалуу казындылардын ичинен курулуш материалдары катары колдонулгандар, ошондой эле көмүр, минералдык жана термалдык суулар чыгарылып салынган.

Лицензияны кармоо үчүн төлөмдөрдөн түшкөн каражат 2013-жылы 129 млн. сомду түзгөн. Инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө чегеримдер жергиликтүү бюджетти 105 млн. сомго толуктады. “Айрым айыл өкмөттөр өз бюджеттерине салыштырмалуу

2-2,5 эсе көп каражат алышты”, - деп маалымдады экономика министри Темир Сариев.

Ушул басылмада объекттер жана субъекттер, салык салынчу база, салыктык жана салыктык эмес төлөмдөрдүн коюмдары, төлөө мөөнөттөрү, анын тартиби жана башка маселелер тууралуу сөз болот. Мыйзамдагы нормалар аларды эсептөөнүн практикалык мисалдарынын жардамы менен конкреттештирилет.

ЖЕР КАЗЫНАСЫН ПАЙДАЛАНГАНДЫК ҮЧҮН САЛЫК (РОЯЛТИ)

КР Салык кодексине ылайык жер казынасын пайдаланганы үчүн салыктар төмөнкүлөрдү камтыйт:

- 1) бонустар – пайдалуу кен чыккан жерлерди геологиялык чалгындоо жана иштетүү максатында жер казынасын пайдалануу укугу үчүн бир жолку төлөмдөр;
- 2) роялти – иштетүү максатында жер казынасын пайдалануу үчүн күнүмдүк төлөмдөр.

“Республикалык бюджет жөнүндө” Мыйзамга ылайык, 2012-жылдан тарта **жергиликтүү бюджеттердин киреше бөлүгүнүн курамына алтын, мунай жана газ кендерин кошпогондо**, жер казынасын пайдаланганы үчүн салыктын бир түрү болгон **роялтинин 50%** кошулган. Жергиликтүү бюджеттин киреше базасын ушул жаңы нерсенин эсебинен кеңейтүүгө төмөнкүдөй зарылдык негиз болуп берди:

- ЖӨБО жарандарга көрсөткөн кызматтардын сапатын жакшыртуу мүмкүнчүлүгүн камсыздоо жана социалдык-экономикалык маселелерди чечүү үчүн жергиликтүү бюджеттердин киреше потенциалын күчтөндүрүү зарылчылыгы;
- коомдук ынтымакты орнотуу жана кен казуучу компаниялардын туруктуу ишин камсыздоо үчүн минералдык ресурстарды иштеп чыгуу боюнча жергиликтүү калк, ЖӨБ органдары жана бизнес-структуралар ортосундагы өнөктөштүктүн деңгээлин жогорулатуу зарылчылыгы;
- кен казуу тармактарына инвестицияларды тартуу үчүн шарттарды түзүү боюнча ЖӨБОго дем берүү зарылчылыгы.

Роялти салыгын төлөөчү болуп ата мекендик уюм, Кыргыз Республикасында туруктуу уюм аркылуу иш жүргүзүүчү чет өлкөлүк

уюм, ошондой эле жеке ишкер эсептелет. Алар төмөнкү иштерди жүргүзөт:

- 1) пайдалуу кен чыккан жерлерди иштетүүнү;
- 2) жер астындагы сууларды алууну (жер түшкүрүнөн чыгарууну);
- 3) көмүртек чыккан жерлерди издөөдө жана чалгындоодо тажрыйбалык сыноолор процессинде мунайзатты жана газды кошумча түрдө алууну;
- 4) тажрыйбалык-өнөр жайлык сыноо жана/же өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу же жоюу максатында пайдалуу кендерди бир жол казып алууну.

Жер казынасынан пайдалуу кендерди алуу максатында жер казынасын пайдалануу укугу роялти салыгын салуу объектиси болуп саналат.

Роялти салыгынын базасы төмөнкүлөр болот:

- 1) пайдалуу казындыларды, же пайдалуу казындыларды иштетүүдөн алынган продукцияны сатуудан түшкөн акча, КНСи жана сатуудан алынуучу салыкты эсепке албастан;
- 2) сатылган продукциянын көлөмү натуралай өлчөмүндө;
- 3) жер астынан алынган суунун өлчөгүч менен ченелген көлөмү - суу менен камсыздоочу атайын уюмдардан башка роялти салыгын төлөөчүлөр үчүн;

Роялтинин ставкасы сатылган продукциянын көлөмүнөн, алынган суунун натуралай көлөмдөрүнө жараша төмөнкүдөй өлчөмдөрдө белгиленет:

Пайдалуу кендер	Бирдик	Салык салуу ставкасы, сом
Ичүүчү сууларды куюштуруу үчүн минералдык жана тузсуз суулар	куб. м	200
Бальнеологиялык дарылоо үчүн минералдык жана термалдык суулар	куб. м	0,05
Жылытуу үчүн термалдык суулар	куб. м	0,12
Ичүүчү тузсуз суулар	куб. м	0,15
Техникалык тузсуз суулар	куб. м	0,10
Айыл чарба өндүрүшү үчүн суулар	куб. м	0,01

Роялтинин ставкасы төмөнкүлөрдү сатуудан түшкөн акчадан белгиленет

- 1) запастарынын өсүшүн эске алуу менен алтынга, күмүшкө жана платинага:
 - а) 10 тоннадан ашуун запастары бар кендер үчүн – 5 пайыз;
 - б) 3төн 10 тоннага чейин запастары бар кендер үчүн - 3 пайыз
 - с) 3 тоннадан аз запастары бар кендер үчүн - 1 пайыз
- 2) суу менен камсыздоочу адистешкен уюмдар үчүн - 5 пайыз өлчөмүндө;
- 3) гипске – 6 пайыз өлчөмүндө;
- 4) бетин каптоочу материалдарды өндүрүү үчүн табигый таштарга – 12 пайыз өлчөмүндө;
- 5) таш көмүргө, күрөң көмүргө – 1 пайыз өлчөмүндө.

Мыйзамда каралбаган ишке ашырылган пайдалуу кендерге жана аларды иштеткенден чыккан продукттарга роялтинин ставкасы сатуудан түшкөн пайдадан 3 пайыз көлөмүндө белгиленген.

Роялтинин салыктык мезгили бир календарлык ай болот.

Салык төлөөчү отчеттук айдан кийинки айдын 20-күнүнө чейин отчет берүүгө жана роялти төлөөгө **каттоодон өткөн жери боюнча** милдеттүү.

Салыктын бул түрү боюнча божомолдоо усулу сатуудан түшкөн акчанын өлчөмүнүн көрсөткүчүнө негизделиш керек

ЖӨБ органдарынын, Мамлекеттик салык кызматынын (МСК) жана статистика органдарынын шериктештиги жана өз ара пайдалуу кызматташтыгы төмөнкү тапшырмаларды аткарууга көмөктөшүш керек:

- сатылган продукциянын өлчөмү тууралуу объективдүү негизделген маалымат менен алмашуу;
- салык инспекторлоруна кен казуучу ишканалардын иштетүүдөн алынган продукциянын өлчөмү тууралуу маалыматты суратып алуу боюнча ыйгарым укуктарды берүү;
- ЖӨБО салык инспекторлоруна жеринде текшерүү функциясын өткөрүп берүү мүмкүнчүлүгү.

Салыктын бул түрүн чогултуунун натыйжалуулугу төмөнкү факторлордон көз каранды болот:

- МСК менен өнөктөштүктө минералдык ресурстарды казууну ишке ашырган ишканаларды эсепке алуу;
- салыктын бул түрү боюнча кирешени божомолдоо үчүн маалымат алуу (иштетүүнүн көлөмү, казып алуунун көлөмү)

- аяктаган мезгил үчүн роялтинин төлөнгөн суммалары боюнча МСКдан маалымат алуу;
- жергиликтүү бюджетке роялтинин 50% чегерүү боюнча Казыналыктан маалымат алуу;
- салыктын бул түрү боюнча кирешелердин божомолун аткарууга мониторинг жүргүзүү;
- кен казуучу ишканага иштетүүнүн көлөмү боюнча болжолдонгон көрсөткүчтөргө жетүү үчүн өз ишин жакшыртууда көмөктөшүү;

РОЯЛТИНИ ЭСЕПТӨӨНҮН МИСАЛДАРЫ

1-мисал. Айылдык аймактын аймагында кум казып алынган карьер бар. Иштетүүнүн көлөмү суткасына 50 т түзөт, кумдун баасы – тоннасына 200 сом. Карьер жылына 250 күн иштейт. Жергиликтүү бюджетке түшүшү керек болгон роялти салыгынын көлөмүн эсептеп чыгыңыз.

Эсеби. $50 \text{ т} * 200 \text{ сом} * 250 \text{ күн} = 2\,500\,000 \text{ сом}$ (иштетүүдөн түшкөн жылдык каражат)

Кум боюнча роялтинин ставкасы – 3%. Ошентип роялтиден түшкөн акча түшкөн каражаттан 3% түзөт, же $2\,500\,000 * 3/100 = 75\,000 \text{ сом}$ болот.

Жергиликтүү бюджеттин роялтиден үлүшү 50% барабар. Роялтиден жалпы кирешени 50% көбөйтөбүз: $75\,000 * 50/100 = 37\,500 \text{ сом}$ (жергиликтүү бюджетке түшкөн каражаттын суммасы).

2-мисал. Айылдык аймактын аймагында минералдык сууну куюу боюнча цех иштейт. Скважинанын дебети суткасына 20 куб.м түзөт. Жергиликтүү бюджетке түшүшү керек болгон роялтинин көлөмүн эсептеп чыгыңыз.

Эсеби. $20 \text{ куб} / \text{суткасына} * 365 \text{ күн} = 7\,300$ (жылдык көлөмү)

Минералдык суу үчүн роялтинин ставкасы – 200 сом/литр.
 $7\,300 * 200 = 1\,460\,000 \text{ сом}$

Жергиликтүү бюджеттин роялтиден үлүшү – 50%, же $1\,460\,000 * 50/100 = 730\,000 \text{ сом}$

3-мисал. Гравийди казып алуу жылына 30 000 тоннаны түзөт. 1 тонна 320 сомго барабар. Роялтинин ставкасы – 3%.

Эсеби. $30\,000 * 320 * 3/100 = 288\,000 \text{ сом}$ (роялти боюнча жалпы чегеримдер)

Жергиликтүү бюджеттин роялтиден үлүшү – 50%, же 144 000 жергиликтүү бюджетке түшүп турат.

4-мисал. Гранитти иштеп чыгуунун көлөмү жылына 10000 тоннаны түзөт. Баасы: тоннасына 9000 сом. Роялтинин ставкасы – 12%.

Эсеби. $10000 \cdot 9000 \cdot 12 / 100 = 10800\ 000$ сом (роялти боюнча жалпы чегеримдер)

Жергиликтүү бюджеттин роялтиден үлүшү – 50%, же 5400 000 сом жергиликтүү бюджетке түшүп турат.

ЖЕРГИЛИКТҮҮ МААНИДЕГИ ИНФРАСТРУКТУРАНЫ ӨНҮКТҮРҮҮГӨ ЖАНА КҮТҮҮГӨ ЧЕГЕРҮҮЛӨР

Ченемдик-укуктук база: 1994-жылдын 14-апрелиндеги “Салыктык эмес төлөмдөр жөнүндө” № 1480-ХП Мыйзам, (2013-жылдын 17-июлундагы №149 КР Мыйзамынын редакциясына ылайык), 19-3-берене

Катталган жерине карабастан пайдалуу казындылардын кендерин **(көмүрдү, сымапты, минералдык жана термалдык сууларды жана курулуш материалдар катары, анын ичинде курулуш материалдарын чыгарууда чийки зат катары колдонулуучу пайдалуу кендерди кошпогондо)** иштеткен (казып алган) жана пайдалуу кендердин табылган жери боюнча облустардын, райондордун өнүктүрүү фонддоруна жана тиешелүү жергиликтүү бюджеттерге чегеримдерди жүргүзүүчү жеке же юридикалык жак жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө чегерүүлөрдүн төлөөчүсү болуп саналат.

Жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө чегерүүлөр облустардын, райондордун өнүктүрүү фонддоруна жана тиешелүү жергиликтүү бюджеттерге пайдалуу кендерди сатуудан түшкөн **кыйыр салыктарды эсепке албастан, 2 пайыз өлчөмүндө**, отчеттук айдан кийинки айдын 20сына чейин төлөнөт.

Эгерде субъект казылып алынган пайдалуу кендерди кайра иштетүүнү жана алардан продукция чыгарууну өз алдынча жүзөгө ашырса, жергиликтүү маанидеги инфраструктураларды өнүктүрүү жана күтүү үчүн чегерүүлөр аларды кайра иштетүү менен байланышкан чыгымдарды чыгарып салуу менен пайдалуу кендерди

сатуудан түшкөн акчанын иш жүзүндөгү көлөмүнөн жүзөгө ашырылат.

Эгерде кен чыккан жер ар башка райондорго кирген эки же андан ашык айылдык аймактардын аймагында жайгашкан учурда, төлөөчү эсептик каттоодон өтүүнү ар бир райондун салык органында жүзөгө ашырат, чегерүүнүн суммасы ошол же башка райондо жайгашкан ээленген аянтка пропорциялуу төлөнөт. Токой фондунун жерлеринин же запастагы жерлердин аймактарында жайгашкан пайдалуу кендерди сатуудан чегерилүүчү жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө арналган каражаттар толук көлөмдө районду өнүктүрүү фондунун эсебине жиберилет.

КР Өкмөтү тарабынан бекитилүүчү тизмекке ылайык, алтындын запасы **50 тоннадан ашыкты** түзгөн жалпы мамлекеттик маанидеги кен чыккан жерлер боюнча чегерүүлөр төмөнкүдөй тартипте жүргүзүлөт:

- 50 пайызы облусты өнүктүрүү фондуна;
- 30 пайызы районду өнүктүрүү фондуна;
- 20 пайызы пайдалуу кендердин чыккан жери боюнча тиешелүү жергиликтүү бюджеттердин эсебине.

Алтындын запасы **50 тоннадан азды** түзгөн жалпы мамлекеттик маанидеги кен чыккан жерлер боюнча чегерүүлөр төмөнкүдөй тартипте жүргүзүлөт:

- 80 пайызы районду өнүктүрүү фондуна;
- 20 пайызы пайдалуу кендердин чыккан жери боюнча тиешелүү жергиликтүү бюджеттердин эсебине.

Жалпы мамлекеттик маанидеги кен чыккан жерлердин тизмегине киргизилген алтындан тышкары башка пайдалуу кендер чыккан жерлер боюнча чегерүүлөр төмөнкүдөй тартипте жүргүзүлөт:

- 50 пайызы облусты өнүктүрүү фондуна;
- 30 пайызы районду өнүктүрүү фондуна;
- 20 пайызы пайдалуу кендердин чыккан жери боюнча тиешелүү жергиликтүү бюджеттердин эсебине.

Жалпы мамлекеттик маанидеги кен чыккан жерлердин тизмегине кирбеген алтындан тышкары башка пайдалуу кендер чыккан жерлер боюнча чегерүүлөр төмөнкүдөй тартипте жүргүзүлөт:

- 80 пайызы районду өнүктүрүү фондуна;

- 20 пайызы пайдалуу кендердин чыккан жери боюнча тиешелүү жергиликтүү бюджеттердин эсебине.

Жергиликтүү маанидеги инфраструктураны өнүктүрүүгө жана күтүүгө багытталган каражаттарды башка максаттарга колдонууга жол берилбейт. Региондорду өнүктүрүү фондунун каражаттарын максатсыз пайдаланууга күнөөлүү адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчилик тартышат.

ЖЕРГИЛИКТҮҮ МААНИДЕГИ ИНФРАСТРУКТУРАНЫ ӨНҮКТҮРҮҮГӨ ЖАНА КҮТҮҮГӨ ЧЕГЕРҮҮЛӨРДҮ ЭСЕПТӨӨНҮН МИСАЛДАРЫ

1-мисал. 2014-жылга инфраструктурага чегерүүлөрдү (2%) эсептөө.

Ишкананын аталышы	
Жер казынасын пайдалануу объектинин аталышы	
Пайдалуу кендин түрү	жез
Жер казынасын пайдалануунун түрү	казып алуу
КНСТИ жана сатуудан алынган салыкты (САС) кошкондо продукцияны ишке ашыруудан айына түшкөн каражат	1 340 000 сом

Эсеби. КНСТИ (12%) жана САСы (2%) кошпогондо түшкөн каражат: $1\,340\,000 \cdot 100 / 114 = 1\,175\,438,59$ сом

Инфраструктурага чегерүүлөрдүн (2%) жалпы суммасы: $1\,175\,438,59 \cdot 2 / 100 = 23\,508,77$ сом

Жергиликтүү бюджетке түшкөн каражат (20%) төмөнкүдөй болот: $23\,508,77 \cdot 20 / 100 = 4\,701,75$ сом

Жылына жергиликтүү бюджетке чегерүүлөрдүн суммасы 56421,5 сомго барабар.

ЖЕР КАЗЫНАСЫН ПАЙДАЛАНУУ УКУГУНА ЛИЦЕНЗИЯНЫ КАРМОО ҮЧҮН ТӨЛӨМ

Ченемдик-укуктук база:

- 1994-жылдын 14-апрелиндеги № 1480-XII “Салыктык эмес төлөмдөр жөнүндө” Мыйзам
- КР Өкмөтүнүн 2012-жылдын 14-декабрындагы №834 Токтому

Жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөмдөрдү Кыргыз Республикасында **пайдалуу казындылардын кендерин издөөгө жана/же чалгындоого, жана/же иштетүүгө укук алган жер казынасын пайдалануучулар** төлөөгө тийиш

Төлөмдөрдү эсептөө объектиси болуп жер казынасын пайдалануучунун белгилүү бир аймактагы жер казынасын пайдалануу укугу саналат.

Пайдалуу казындылардын кендерин издөөдө жана/же чалгындоодо жана/же иштетүүдө **төлөмдөрдү эсептөө үчүн база болуп лицензиялык аянттын өлчөмү** саналат.

Жер казынасын пайдалануучу лицензиялык аянтты кыскартуу укугуна ээ. Жер казынасын пайдаланууга карата мамлекеттик саясатты ишке ашыруу боюнча ыйгарым укуктуу орган тарабынан кыскартылуучу аянтта аткарылган иш жөнүндө жылдык отчет кабыл алынгандан кийин, бузулган жерлерди рекультивациялоодон кийин аянтты кыскартуу жылына бир жолу жүргүзүлүшү мүмкүн.

Пайдалуу казындылардын кендерин издөө максатында жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөм жылына лицензиялык аянттын квадрат километри үчүн бир эсептик көрсөткүчүнө эселенип белгиленет. Пайдалуу казындылардын кендерин издөө максатында жер казынасын пайдалануу укугуна лицензиялык аянтты эсептөө үчүн коюмдун өлчөмү 1-тиркемеде келтирилген.

Пайдалуу казындылардын кендерин чалгындоо максатында жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөм жылына лицензиялык аянттын гектары үчүн бир эсептик көрсөткүчкө эселенип белгиленет. Пайдалуу казындылардын кендерин чалгындоо максатында жер казынасын пайдалануу укугуна лицензиялык аянтты эсептөө үчүн коюмдун өлчөмү 2-тиркемеде келтирилген.

Пайдалуу казындылардын кендерин иштетүүгө лицензияны кармоо үчүн төлөм жылына лицензиялык аянттын гектары үчүн бир эсептик көрсөткүчкө эселенип белгиленет. Пайдалуу казындылардын кендерин иштетүү укугуна лицензиялык аянтты эсептөө үчүн коюмдун өлчөмү 3-тиркемеде келтирилген.

Лицензияны кармоо үчүн чегеримдерди төлөө мөөнөтү

Жер казынасын пайдалануу укугуна лицензия алган лицензиат лицензия алган күндөн тартып 30 календардык күндүн аралыгында жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны колдонуунун биринчи жылы үчүн төлөмдү төлөшү керек.

Андан ары төлөмдү төлөө квартал сайын жүргүзүлөт. Бир жыл үчүн төлөмдөрдүн жалпы өлчөмү айлар боюнча пропорциялуу бөлүштүрүлөт жана лицензиат отчеттук кварталдан кийинки айдын 20сынан кечиктирбестен төлөм төлөп турат.

Каражаттар кайда түшөт?

Төлөм төлөө тикелей жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджетине жүргүзүлөт. Мында лицензиялык аянт бир нече административдик-аймактык бирдиктин аймагында жайгашса, төлөм төлөө аталган тигил же бул административдик-аймактык бирдиктин аймагында жайгашкан аймакка пропорциялуу ар бир жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын эсебине жүргүзүлөт.

Төлөбөй коюунун кесепеттери

Төлөм 30 календардык күндөн ашык мөөнөткө чейин төлөнбөсө, “Жер казынасы жөнүндө” КР Мыйзамына ылайык, жер казынасын пайдалануучунун лицензиясын жокко чыгаруу үчүн негиз болуп саналат.

Жер казынасын пайдалануучунун милдеттенмелери

Жер казынасын пайдалануучу квартал сайын жер казынасын пайдаланууга карата мамлекеттик саясатты ишке ашыруу боюнча мамлекеттик органга төлөнгөндүгүн ырастаган документтердин көчүрмөсүн тиркөө менен төлөмдүн төлөнгөндүгү жөнүндө маалыматты берет. Төлөмдү төлөө жөнүндө маалыматты бербөө, төлөмдү төлөбөгөн катары кабыл алынат.

Төлөмдөрдү токтотуу

Лицензияны кармоо үчүн төлөмдөрдү төлөө төмөнкү учурларда токтотулат:

- лицензия жокко чыгарылган айдан кийинки айдан тартып, жер казынасын пайдалануу укугу токтотулса (лицензия жокко чыгарылса);

- пайдалуу казындыларды казып алуу башталган учурдан тартып, кен казуу иштеринин макулдашылган Планында белгиленген пайдалуу казындыларды казып алуунун жылдык көлөмүн 100 пайыз аткаруу шартында.

Пайдалуу казындыларды казып алуунун жылдык көлөмү толук эмес аткарылган учурда лицензиат төлөмдү тиешелүү жыл үчүн казуу иштеринин аткарылбай калган көлөмүнө пропорционалдуу болгон суммада төлөөгө милдеттүү.

Лицензиянын жарактуулугун токтото туруу төлөмдү эсептөөнү жана төлөөнү токтото туруу үчүн негиз болуп саналбайт.

Эгер лицензиянын жарактуулугун токтото туруу соттун чечими боюнча мыйзамсыз деп табылса, лицензия токтотулуп турган мезгилде төлөнгөн төлөмдүн суммасы лицензиатка кайтарып берилүүгө тийиш, же алдыдагы төлөмдөрдүн эсебине чегерилиши керек.

Чегеримдерди башкаруу процессине кайсы органдар тартылган?

Төлөмдү эсептөөнү жер казынасын пайдалануу боюнча мамлекеттик саясатты ишке ашыруу боюнча мамлекеттик орган жүргүзөт жана лицензиялык аянттын жайгашкан орду боюнча салык органына берүүсү үчүн жер казынасын пайдалануучуга берилет.

Жер казынасын пайдалануучуга лицензия менен кошо төлөмдүн эсеби берилет.

Төлөмдүн бюджетке туура жана өз убагында төлөнүшүн контролдоону Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык салык органдары ишке ашырат.

ЖЕР КАЗЫНАСЫН ПАЙДАЛАНУУ УКУГУНА ЛИЦЕНЗИЯНЫ КАРМОО ҮЧҮН ТӨЛӨМДӨРДҮН МИСАЛДАРЫ

1-мисал. 2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөмдү эсептөө (чалгындоо, 1-жыл)

Лицензиянын номери	
Лицензия берилген күн	20.03.2014
Ишкананын аталышы	
Жер казынасын пайдалануу объектинин аталышы	
Пайдалуу казындынын түрү	Сымап
Жер казынасын пайдалануунун түрү	ЧАЛГЫНДОО

Аянттын өлчөмү, га	96
Лицензияны кармоо мөөнөтү	1-жыл

Эсеби. Лицензияны кармоо үчүн төлөмдү алуу мезгили – биринчи жыл. 1 га үчүн лицензияны кармоо үчүн коюм (2-тиркемени караңыз) 0,25 МЭКти түзөт. Мыйзамга ылайык, минималдык эсептик көрсөткүч 100 сомго барабар.

Лицензияны кармоо үчүн төлөм алынган мезгил - 2014-жылдын 19-мартынан 31-декабрына чейин. Бирок мыйзам боюнча жер казынасын пайдалануу укугуна лицензия алган лицензиат лицензия алган күндөн тарта 30 календардык күндүн ичинде жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны колдонуунун биринчи жылы үчүн төлөмдү төлөшү керек, төлөө мезгили 365 күнгө тең.

2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөм:	$0,25 \cdot 100 \cdot 96 = 2400$ сом
Календардык күндөрдүн баары	365 күн
Күнүнө акы	6,57534247 сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөмдүн суммасы	2400 сом
Төлөөгө	2400 сом

2-мисал. 2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөмдү эсептөө (**издөө, 7-жыл**)

Лицензиянын номери	
Лицензия берилген күн	05.06.2008
Ишкананын аталышы	
Жер казынасын пайдалануу объекттин аталышы	
Пайдалуу казындынын түрү	Мунай жана газ
Жер казынасын пайдалануунун түрү	ИЗДӨӨ
Аянттын өлчөмү, га	510,05
Лицензияны кармоо мөөнөтү	7-жылга

Эсеби. Лицензияны кармоо үчүн төлөмдү алуу мезгили – жетинчи жыл. 1 га үчүн лицензияны кармоо үчүн коюм (1-тиркемени караңыз) 9 МЭКти түзөт ($6 + 6 \cdot 0,5 = 9$), анткени пайдалуу кендерди издөөдө төлөнгөн төлөмдүн коюмунун көлөмү 5-жылдан кийинки ар бир кийинки жылга ЛКТ 50% жогорулайт .

Мыйзамга ылайык, минималдык эсептик көрсөткүч 100 сомго барабар.

2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөм	$9 \cdot 100 \cdot 510,05 = 459\,045$ сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөм алына турган мезгил: 06.06.14 – 31.12.14	209 күн
Календардык күндөрдүн баары	365 күн
Күнүнө акы	$459\,045 / 365 = 1257,66$ сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөмдүн суммасы	$1257,66 \cdot 209 = 262\,850,42$ сом
Төлөөгө (кварталына)	$262\,850,42 / 4 = 65\,712,61$ сом

3-мисал. 2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөмдү эсептөө (**иштетүү, 7-жыл**)

Лицензиянын номери	
Лицензия берилген күн	01.12.2010
Ишкананын аталышы	
Жер казынасын пайдалануу объекттин аталышы	
Пайдалуу казындынын түрү	кум-шагыл аралашмасы
Жер казынасын пайдалануунун түрү	ИШТЕТҮҮ
Аянттын өлчөмү, га	7
Лицензияны кармоо мөөнөтү	4-жыл

Эсеби. Лицензияны кармоо үчүн төлөмдү алуу мезгили – төртүнчү жыл, мезгилдин соңунда – бешинчи жыл. 1 га үчүн лицензияны кармоо үчүн коюм (3-тиркемени караңыз) 8 МЭКти түзөт.

Мыйзамга ылайык, минималдык эсептик көрсөткүч 100 сомго барабар.

2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөм	$8 \cdot 100 \cdot 7 = 5600$ сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөм алына турган мезгил: 01.01.14 – 30.11.14	334 күн
Календардык күндөрдүн баары	365 күн
Күнүнө акы	15,34 сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөмдүн суммасы	5124,38 сом
Төлөөгө (1, 2, 3-кварталдар үчүн)	1281,09 сом

Лицензияны кармоо мөөнөтү	5-й год
1 га үчүн лицензияны кармоо үчүн коюм	9 МРП
Минималдык эсептик көрсөткүч	100 сом
2014-жылга лицензияны кармоо үчүн төлөм	$9 \cdot 100 \cdot 7 = 6300$ сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөм алына турган	31 күн

мезгил: 01.12.14 – 01.12.14	
Календардык күндөрдүн баары	365 күн
Күнүнө акы	17,26 сом
Лицензияны кармоо үчүн төлөмдүн суммасы	17,26 *31=535,07 сом
БААРЫ болуп жылына төлөөгө	5124,38 + 535,07 = 5659,45 сом

ЖЕР КАЗЫНАСЫН ПАЙДАЛАНУУДАН ТҮШКӨН КИРЕШЕНИ БОЖОМОЛДООНУН УСУЛДАРЫ

Адатта мыйзам чыгаруу базасы аны экономикалык анализ жана божомолдоо максатында колдонуу үчүн өтө татаал болгондуктан экономикалык критерийлердин негизинде салык салуунун альтернативалык же өкүлчүлүктүү базасы аныкталат.

Мисалы, айрым бир учурларда роялтинин базасы белгиленген көлөмдө (минералдык суунун өлчөмү) болушу мүмкүн, башка бир учурларда – бул ишке ашыруунун көлөмү боло алат (кум, гравий же гранит үчүн).

Мына ушул өкүлчүлүктүү базалар үчүн божомолдуу баалар адатта толук жеткиликтүү (ЖӨБОНун сурап билүүлөрү боюнча) жана түшкөн акчаны божомолдоодо түздөн-түз колдонула алат.

Салыктардын түшүүсүнүн иш жүзүндөгү орточо өсүш ыргагына негизделген мамиле

Салыктардын иш жүзүндөгү орточо өсүш ыргагы жеке катары орто эсеп менен алганда үч жылда өсүш ыргагынын көрсөткүчтөрүн жылдардын санына бөлүү менен аныкталат. Б.а., бул салыктардын түшүүсүнүн иш жүзүндөгү орточо көбөйүшү. Мындай мамиле пайдалуу казындылардын ушул түрүнө болгон баа өзгөрбөйт деген шартта колдонулат. Салыктардын иш жүзүндө түшүүсү киреше бөлүктөгү ресурстардын көлөмүнүн реалдуу көбөйүүсүн божомолдоого жол берет. Буга байланыштуу мындай мамиле бир нече жыл бою жасалган байкоолордун натыйжаларына негизделиш керек.

Мисал:

Өткөн жылдардын көрсөткүчтөрү төмөнкүдөй, миң сом менен.

	2012-ж.	2013-ж.	2014-ж. (күтүл.)
Кумду ишке ашыруу көлөмү	2500	2600	2900
Роялти (3%)	37,5	39,0	43,5

Өт. жылга карата өсүш ыргагы $100 \cdot 39/37,5 = 104,111,5$
 2012-жылга чейин роялти жергиликтүү бюджеттерге түшкөн эмес,
 ошондуктан 2012-жыл үчүн өсүш ыргагын шарттуу түрдө 100% барабар
 деп алабыз.
 3 жыл үчүн өсүш ыргагынын орточо көрсөткүчүн табабыз:
 $(100 + 104 + 111,5)/3 = 105,2$
 2014-ж. салыктын суммасын 2015-ж. өсүштүн болжолдонгон ыргагына
 көбөйтөбүз:
 $43,5 \cdot 105,2/100 = 45,7$ миң сом (2015-жылга божомол)

Мындай мамилени салык салынчу базада, салык системасында жана салык мыйзамдарынын талаптарын аткаруу көрсөткүчтөрүндө өзгөрүүлөрдүн таасирин эсептеген түзөтүүлөрдү эсепке алган учурларда колдонуу мүмкүн болот. Бул усул аталган аймакта пайдалуу казындылардын бир гана түрүн казып алуу менен алектенген бир салык төлөөчү иштейт деген болжолго негизделген.

Белгиленген маалыматтарга жана эксперттик баага негизделген мамиле

Мыйзамдарга ылайык, салыктардын жана жыйымдардын айрым бир түрлөрү боюнча роялтинин коюмдары бир жылга же айга деген эсеп менен салык салынган базанын бирдиги үчүн туруктуу (белгиленген) төлөмдөр түрүндө орнотулган. Мисалы, биздин окуу куралыбызда – бул жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөм:

- төлөмдүн коюму жер аянтынын көлөмүнө жараша белгиленген болуп орнотулду
- жер казынасын пайдалануу үчүн салык (роялти) – коюм белгиленген болуп орнотулду, мисалы, минералдык суунун ар бир куб. метрине.

Аталган салыктардын коюму белгиленген болгонунан, ошондой эле салык салынчу базалар сан жагынан өлчөнүүгө тийиш болуп, жай өзгөргөндүктөн салыктардын ушул түрлөрү боюнча божомол суммалар салыктын коюмдарын алардын салык салынчу сандык базаларына көбөйтүү жолу менен эсептелет.

Жер казынасын пайдалануу укугуна лицензияны кармоо үчүн төлөм боюнча божомол окуу куралында келтирилген мисалдардагыдай эле жүзөгө ашырылат – мында кийинки жылга төлөмдүн коюму колдонулат.

**Пайдалуу кендерди чалгындоодо төлөмдүн
КОЮМУ**

1 км² үчүн МЭК

Пайдалуу казындылардын түрлөрү боюнча издөө	1-жылга	2-жылга	3-жылга	4-жылга	5-жылга	6-жылга, ар бир кийинки жылга ЛКТ 50 % жогорулайт
Металл кендери:						
Асыл металлдар (алтын, күмүш, платиноиддер)	1	1	5	10	20	30
Сейрек кездешүүчү жана чачыранды элементтер (сейрек кендер, тантал, ниобий, гафний, цирконий, цезий, литий)	1	1	5	10	20	30
Кара металлдар (темир, марганец, хром, титан, ванадий), түстүү металлдар (алюминий, рубидий, жез, никель, кобальт, коргошун, цинк), сейрек кездешүүчү металлдар (калай, вольфрам, мышьяк, молибден, бериллий, висмут, сымап, сурьма, стронций)	0,5	1	2,5	5	10	15
Уран, торий жана радиоактивдүү чийки заттар	1	1	3	4	5	10
Чачыранды кендер (алтын)	5	5	10	20	30	45
Металл эмес						

кендер:						
Баалуу, жартылай баалуу, зергер жана иштетилүүчү таштар (ташка айланган жыгач, мрамор оникси, альмандин). Пьезооптикалык и оптикалык материалдар (исландиялык шпат, оптикалык флюорит, пьезооптикалык кварц)	100	100	500	1000	2000	3000
Айнек, керамика, отко чыдамдуу чийки заттар (фарфор ташы, кварц-полевошпаттык тектер, каолин, карапа жасалуучу топурак, кыш жасалуучу чополор жана топурактар, кварц кумдары, кум таштар, кварциттер, тальк, пиропиллиттер, волластониттер, акиташ) абразивдик чийки заттар (корунд, наждак, кайрак таш, трепел) туздар жана туздардын эритиндиси (таш туз, натрий сульфаты)	100	100	500	1000	2000	3000
Агрохимиялык чийки заттар (тоют тузу, агрокени, апатиттер, фосфориттер, селитра, глаукониттер, тубаса күкүрт, торф), химиялык чийки заттар (барит,	10	10	50	100	200	300

бор, күкүрттүү колчедан), металлургия үчүн кен эмес чийки заттар (серпентинит, магнезит, кремнеземдик чийки зат, андалузит, флюс флюорити, флюс акиташи, доломит)						
Курулуш материалдары:						
Кынама таш жана дубал таштары (кумташ жана конгломерат, мрамор, акиташ тоо кени, доломит, роговиктер) беттеме (мрамор, үлүл тектүү, доломит-акиташ тоо кендери, гранит, магматикалык тектер, роговиктер) акиташ жана цемент үчүн чийки зат (акиташ тоо кени үчүн акиташ, акиташ жана цемент үчүн доломиттер, мергел, чопо жана топурактар, цементке активдүү кошулмалар, гипс), топурактуу сланец, сланец, вулканомиттик конгломерат, туф-алевролит, жиладан өндүрүлгөн кварц, граносиенит, глиеж, кынама таш, курулуштук таш, вулканит, гранодиорит,	10	10	50	100	200	300

ангидрит, тоо ташы жана гранитоиддердин чоң таштары, мрамарлашкан акиташ тоо кени, базальт						
Бетон жана курулуш эритмеси үчүн чийки заттар (кум-шагылдуу аралашмалар, курулуш кумдары, кычкыл эффузивдер, керамзитти жана аглопоритти өндүрүү үчүн чийки зат) башка металл эмес кендер (петролургиялык чийки зат, озокерит, слюда, кремнийлүү чийки зат, бентониттик чополор, асбест, графит, гипс)	100	100	500	1000	2000	3000
Күйүүчү кендер:						
Көмүр	10	10	15	20	30	40
Мунай жана газ	1	2	2	3	4	6

Эскертүү:

1) ЛКТ - лицензияны кармоо үчүн төлөм.

2) МЭК - минималдык эсептик көрсөткүч.

3) Пайдалуу казындыларды издөөдө беш жылдан кийинки ар бир жылга төлөнүүчү төлөмдүн коюмунун өлчөмү 50 пайызга жогорулайт.

**Пайдалуу кендерди чалгындоодогу төлөмдүн
КОЮМУ, 1 га үчүн МЭК**

Пайдалуу кендердин түрлөрү боюнча чалгындоо	1-жылга	2-жылга	3-жылга	4-жылга	5-жылга	6-жылга	7-жылга	8-жылга	9-жылга	10-жана кийинки жылдарга
Металл кендери:										
Асыл металлдар (алтын, күмүш, платиноиддер)	0,5	1	2	3	5	8	9	10	11	12
Сейрек кездешүүчү жана чачыранды элементтер (сейрек кендер, тантал, ниобий, гафний, цирконий, цезий, литий)	0,5	1	2	3	5	8	9	10	11	12
Кара металлдар (темир, марганец, хром, титан, ванадий), түстүү металлдар (алюминий, рубидий, жез, никель, кобальт, коргошун, цинк) жана сейрек	0,25	0,5	1	1,5	2,5	4	4,5	5	5,5	6

кездешүүчү металлдар (калай, вольфрам, мышьяк, молибден, бериллий, висмут, сымап, сурьма, стронций)										
Уран, торий жана радиоактивдүү чийки заттар	0,1	0,1	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8	1	2	3
Чачыранды кендер (алтын)	1	1	2	4	6	8	15	20	25	30
Металл эмес казындылар:										
Баалуу, жартылай баалуу, зергер жана иштетилүүчү таштар (ташка айланган жыгач, мрамор оникс, альмандин). Пьезооптикалык жана оптикалык материалдар (исландиялык шпат, оптикалык флюорит, пьезооптикалык	1	2	4	6	8	12	15	20	25	30

кварц)										
Айнек, керамика, откочыдамдуучийки заттар (фарфор ташы, кварц-полевошпаттык тектер, каолин, карапа жасалуучу топурак, кыш жасалуучу чополор жана топурактар, кварц кумдары, кум таштар, кварциттер, тальк, пиромфиллиттер, волластониттер, акиташ) абразивдик чийки заттар (корунд, наждак, кайрак таш, трепел) туздар жана туздардын эритиндиси (таш туз, сульфат натрия), агрохимиялык чийки заттар (тоют тузу, глауконит, агрокени)	1	2	6	8	9	12	15	20	25	30
Курулуш										

материал- дары:										
Кынама таш жана дубал таштары (кумташ жана конгло- мерат, мар- мар, акиташ тоо кени, доломит, роговиктер) беттеме (мармар, үлүл тектүү, доломит- акиташ тоо кендери, гранит, маг- матикалык тектер, рого- виктер) аки- таш жана цемент үчүн чийки зат (акиташ тоо кени үчүн акиташ, акиташ жана цемент үчүн доломиттер, мергел, чопо жана топу- рактар, цементке активдүү кошулмалар, гипс), топу- рактуу сла- нец, сланец, вулканомит- тик конгло- мерат, туфо- алевролит,	1	2	6	8	9	12	15	20	25	30

жиладан өндүрүлгөн кварц, грано- сиенит, глиеж, кына- ма таш, курулуштук таш, вулка- нит, грано- диорит, ангидрит, тоо ташы жана грани- тоиддердин чоң ташта- ры, мрамар- лашкан аки- таш тоо ке- ни, базальт										
Бетон жана курулуш эритмеси үчүн чийки заттар (кум- шагылдуу аралашма- лар, куру- луш кумда- ры, кычкыл эффузив- дер, керам- зитти жана аглопорит- ти өндүрүү үчүн чийки зат) башка металл эмес кен- дер (петролург иялык чийки зат, озокерит,	1	2	6	8	9	12	15	20	25	30

слюда, кремний- лүү чийки зат, бенто- ниттик чополор, асбест, графит, гипс)										
Күйүүчү кендер:										
Көмүр	1	1	4	6	8	12	15	20	25	30
Мунай жана газ	0,1	0,1	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	1,5

Эскертүү: Лицензия узартылган учурда онунчу жылдан кийин пайдалуу казындыларды чалгындоодо төлөнүүчү төлөмдүн коюмунун өлчөмү 10-жыл үчүн коюм боюнча белгиленет.

**Пайдалуу кендерди иштетүүдөгү төлөмдүн
КОЮМУ, 1 га үчүн МЭК**

Пайдалуу кендердин түрлөрү боюнча чалгындоо	1-жыл га	2-жыл га	3-жыл га	4-жыл га	5-жыл га	6-жыл га	7-жыл га	8-жыл га	9-жыл га	10 жана кийинки жылдарга
Металл казындылары:										
Асыл металлдар (алтын, күмүш, платиноиддер)	0,5	1	2	3	5	8	9	10	11	12
Сейрек кездешүүчү жана чачыранды элементтер (сейрек кендер, тантал, ниобий, гафний, цирконий, цезий, литий)	0,5	1	2	3	5	8	9	10	11	12
Кара металлдар (темир, марганец, хром, титан, ванадий), түстүү металлдар (алюминий, рубидий, жез, никель, кобальт, кор-	0,25	0,5	1	1,5	2,5	4	4,5	5	5,5	6

гошун, цинк) жана сейрек кез- дешүүчү металлдар (калай, вольфрам, мышьяк, молибден, бериллий, висмут, сымап, сурьма, стронций)										
Уран, торий, радиоактив- дүү чийки зат	0,1	0,1	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8	1	2	3
Чачыранды кендер (алтын)	1	1	2	4	6	8	15	20	25	30
Металл эмес кендер:										
Баалуу, жартылай баалуу, зергер жана жасалма таштар (ташка айланган жыгач, мрамор оникси, альмандин). Пьезооптик алык жана оптикалык материал- дар (исландиялык шпат,	1	2	4	6	8	12	15	20	25	30

оптикалык флюорит, пьезооптик алык кварц)										
Айнек, керамика, отко чыдам- дуу чийки заттар (фар- фор ташы, кварц-поле- вошпаттык тектер, каолин, карапа жасалуучу топурак, кыш жаса- луучу чопо- лор жана топурактар, кварц кум- дары, кум таштар, кварциттер, талък, пиро- филлиттер, волластонит тер, акиташ) абразивдик чийки заттар (корунд, наждак, кайрак таш, трепел) туздар жана туздардын эритиндиси (таш туз, натрий суль- фаты), агро- химиялык чийки заттар	1	2	6	8	9	12	15	20	25	30

(тоют тузу, глауконит, агрокени)										
Курулуш материал- дары:										
Кынама таш жана дубал таш- тары (кум- таш жана конгломе- рат, мар- мар, акиташ тоо кени, доломит, роговиктер) беттеме (мармар, үлүл тек- түү, доло- мит-акиташ тоо кени, гранит, маг- матикалык тектер, роговиктер) акиташ жа- на цемент үчүн чийки зат (акиташ тоо кени үчүн аки- таш, аки- таш жана цемент үчүн доло- миттер, мергел, чопо жана топурактар, цементке активдүү	1	2	6	8	9	12	15	20	25	30

кошулмалар, гипс), топурактуу сланец, сланец, вулканинит конгломерат, туф-алевролит, жиладан өндүрүлгөн кварц, гра-носиенит, глиеж, кынама таш, курулуштук таш, вулканит, гранодиорит, ангидрит, тоо ташы жана гранитоидд ердин чоң таштары, мрамарлош кон акиташ тоо кени, базальт										
Бетон жана курулуш эритмеси үчүн чийки заттар (кум-шагылдуу аралашмалар, курулуш кумдары, кычкыл эффузивдер, керамзитти жана	1	2	6	8	9	12	15	20	25	30

аглопорит- ти өндүрүү үчүн чийки зат) башка металл эмес казындылар (петролурги ялык чийки зат, озоке- рит, слюда, кремнийлүү чийки зат, бентонит- тик чопо- лор, асбест, графит, гипс)										
Күйүүчү кендер:										
Көмүр	1	1	4	6	8	12	15	20	25	30
Мунай жана газ	0,1	0,1	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	1,5

Эскертүү: Лицензиянын онунчу жылдан кийинки жарактуулугунун акыркы жылдарында жана узартууда пайдалуу казындыларды иштетүүдө төлөнүүчү төлөмдүн коюмунун өлчөмү 10-жылга болгон коюм боюнча белгиленет.